

Wprowadzenie

Pisząc monografię, postawiliśmy sobie za cel przedstawienie propozycji co do tego jak mogłaby wyglądać w przyszłości socjologia kultury i na ile wątki tradycyjnie w niej poruszane są dzisiaj aktualne. Pracując nad tekstem, dostrzegliśmy, że w zasadzie żaden z tradycyjnie rysowanych obszarów zainteresowania socjologii kultury nie zdewaluował się. Wszystkie te, które socjologia kultury analizowała dotychczas, są nadal ważne i należy kontynuować prace nad nimi. Poziom ich istotności podlega fluktuacjom ze względu na to, co dzieje się w rzeczywistości społecznej. Do tych wątków badawczych dochodzą jednak nowe. Widzimy je jako dwa główne rysy: relacje człowieka ze światem biologicznym oraz ze swoimi własnymi wytworami, stanowiącymi niejako przedłużenie ludzkiego świata. Dostrzegamy więc poszerzanie się zakresu pola badawczego socjologii kultury jako rozciągającą się materię, nakładającą się na tematyki dotąd oddawane innym naukom. Taka sytuacja zmiany pól badawczych wymaga od socjologii kultury nowego podejścia: do instrumentarium badawczego, zaplecza teoretycznego i profesjonalnego języka. Jest to zarazem wyzwanie i szansa. Upatrujemy w tej sytuacji ogromny potencjał dla socjologii kultury, która jako subdyscyplina socjologiczna

może stać się swoistym łącznikiem, parasolem okrywającym (przynajmniej w części) wymienione obszary badawcze.

Oddawana w ręce Czytelnika książka składa się z dwóch części, które łączy zainteresowanie socjologią kultury i dążenie do wyjaśnienia społecznie generowanych zjawisk i tendencji. W istocie jednak każda z części zajmuje się inną kategorią problemów. Część pierwsza — rozważa zmiany społecznie konstruowanej i kulturowo warunkowanej ludzkiej **świadomości** w odniesieniu do świata nie-ludzkiego, druga — zajmuje się zmianami **funkcjonowania** jednostek i zbiorowości pod wpływem przełomowych wynalazków technicznych. Ta dwoistość znajduje odzwierciedlenie w tytule pracy, który wskazywać ma właśnie na zmiany w społecznej świadomości co do tego, jak funkcjonują nie-ludzie (wszak zwierzęta zawsze były inteligentne, jednak poziom uświadomienia sobie tego faktu przez ludzi bardzo się zmieniał) oraz na zmiany w ludzkich relacjach, wywoływane poprzez wytwory kultury (w tym i wytwory techniczne).

Pierwsza część monografii poświęcona jest relacjom ludzi z otaczającym ich światem biologicznym. Klasycznie oddzielany od reszty przyrodniczego świata człowiek stanowił wyodrębnioną monadę, żyjącą we własnym, kulturowo zmodyfikowanym świecie. Dzisiaj pojawiają się nowe nurty w humanistyce, które inaczej widzą miejsce człowieka w jego otoczeniu. Taka zmieniająca się refleksja wynika ze społecznej rzeczywistości, ukierunkowującej się na zrównoważony rozwój, upodmiotowienie zwierząt i podnoszenie świadomości konsumpcyjnej ludzi. Zauważają to socjologowie i podejmują te wątki badawcze w swoich dociekaniach.

Podobnie ma się rzecz w przypadku drugiej części książki. Wyraźnie jest tam widoczny wątek zmiany społecznej i towarzyszącej jej niepewności, obaw czy ryzyk, które poddane są analizie zakorzenionej w refleksji nad zmianą i stałością w historii myśli społecznej, która prowadzi do refleksji nad współczesnością, kształtowaną w zasadniczym stopniu przez zagadnienia społecznej i przestrzennej ruchliwości ludzi. Dzisiejszy świat jest konstytuowany przez zmiany niemożliwe do uniknięcia. Zapytać można, czy jesteśmy w stanie świadomie wpływać na ich kierunek i zakres? Czy możemy kształtować otaczający nas świat tak, aby wspomniane zmiany były funkcjonalne i zmniejszały zasięg konfliktów, napięć, ale też biedy, niesprawiedliwości i obawy o przyszłość? Czy jesteśmy u progu kolejnej zmiany w życiu społecznym, które staje się coraz bardziej życiem techno-socjalnym?

W pracy proponujemy poszerzenie dotychczasowego obszaru badawczego socjologii kultury, a nie dyskwalifikowanie orientacji tradycyjnych. Część ze stawianych powyżej pytań pojawiała się już wcześniej w publikacjach polskich socjologów kultury, a w naszej publikacji chcemy podjąć analizę aktualności stawianych przez lata diagnoz problemów cywilizacji współczesnej. Szczególną inspiracją dla naszych rozważań są prace profesora Mariana Golki, którego zainteresowania badawcze od lat wytyczają kierunki także naszych poznawczych peregrynacji. Dzięki tym inspiracjom i możliwościom swobodnego dryfowania po morzu społecznych zagadnień mamy dziś pełne przekonanie, że współczesna humanistyka, by odpowiadać na realne problemy społeczne, musi pozostawać w ciągłym żywym kontakcie z rzeczywistością społeczną. Formułowane przez to otoczenie problemy być mogą rozwiązywane jedynie na zasadzie tworzenia kompleksowych powiązań transdyscyplinarnych pomiędzy dotąd rozdzielanymi dziedzinami nauki, które dziś integrują się w próbach dostarczania eksplanacji dla społecznie prowokowanych zdarzeń.

Tak jak zróżnicowane są kultury ludzkie, tak i różnorodna metodologia refleksji nad ich przejawami. Jej kształtowanie zależy od preferencji autorów, ale i ich doświadczeń, ścieżki kształcenia oraz wsparcia na autoritetach. Akceptacja dla różnych przejawów myślenia o kulturze jest oparta także na fundamencie rozważań Profesora Mariana Golki, stąd w niniejszej książce i takie metodologiczne różnice Czytelnik dostrzeże. Subiektywnie uznajemy to za wartość stanowiącą egzemplifikację dla różnorodności.

Hanna Mamzer, Jakub Isański